

БЎСТОНЛИҚ ВА СУЗОҚ ҚЎЗҒОЛОНЛАРИ**Феруз Бобоев,****ЎзР ФА Тарих институти докторанти**

Аннотация: Мазкур мақолада Ўрта Осиё ва Қозоғистонда совет ҳокимияти томонидан амалга оширилган коллективлаштириш сиёсати натижасида юз берган аҳолининг кескин норозилиги таҳлил этилган. Шунингдек, Бўстонлиқ ва Сузоқ қўзғолонларининг сабаблари ва мағлубияти ёритилган.

Калим сўзлар: совет ҳокимияти, коллективлаштириш, аграр ўзгаришлар, Бўстонлиқ, Сузоқ, солиқ сиёсати, сайлов ҳуқуқи, дон реквизицияси.

Аннотация: В данной статье анализируется острое недовольство населения Средней Азии и Казахстана проводимой советской властью политики коллективизации. Освещаются также причины и поражения Бостанлыкского и Сузакского восстаний.

Ключевые слова: советская власть, коллективизация, аграрная смена, Бостанлык, Сузак, налоговая политика, избирательное право, продразвёрстка.

Abstract: This article analyzes the acute discontent of the population of Central Asia and Kazakhstan as a result of the policy of collectivization pursued by the Soviet authorities. The causes and defeats of the Bostanlyk and Suzak uprisings are also covered.

Key words: soviet power, collectivization, agrarian change, Bostanlyk, Suzak, tax policy, suffrage, food requisition.

Совет ҳокимиятининг амалга оширган аграр сиёсати натижасида Ўрта Осиё ва Қозоғистонда аҳоли орасида кескин норозилик юзага келди. Мазкур ҳолат 1929 йилда совет ҳокимиятига қарши кураш кўламининг яна қайтадан кучайишига сабаб бўлди. Норозилик ҳаракатларининг кучайишига асосан коллективлаштириш сиёсати билан бир қаторда қуйидаги омиллар ҳам таъсир кўрсатди:

- ғалла етиштириш компанияси, дон реквизицияси;
- аҳолининг мажбурий равишда мавсумий ишларга (экиш, пахта териш, ем-хашак тайёрлаш) сафарбар этилиши;
- бой, манапларнинг мулкларини мусодара ва ўзларини сургун қилиниши;
- солиқ сиёсати, облигацияларни сотиш кампанияси (заём);
- сайлов ҳуқуқидан маҳрум этилиши;
- колхоз қурилишидан норозиликлар; колхозларга кирган ўртаҳол деҳқон хўжаликлар 1929 йилда алоҳида деҳқон хўжаликларга нисбатан 200 рубл кам даромад олган. Бу уларнинг колхоз тизимидан норозилигини кучайтирди ва деҳқонларнинг колхозлардан чиқишига, бир қисмини эса муҳожирликка кетишига олиб келди;
- партия ташкилотларида “чистка” (тозалаш) сиёсати; Ўш округида партия ташкилотлари ёт унсур сифатида 20% га қисқартирилди;
- ҳарбий хизматга чақириш сиёсати эди.

Бу жараёнлар аҳоли орасида катта норозиликларга сабаб бўлди. Бунга бошқарув билан боғлиқ қуйидаги омиллар ҳам таъсир кўрсатди: биринчидан, бу пайтда аҳоли манфаатлари учун курашадиган асосий масъул лавозимларда миллий раҳбар кадрлар вакиллари жуда кам эди. Раҳбарлар асосан четдан келган, жойлардаги шарт-шароитлар ва мавжуд вазиятдан тўла хабардор бўлмаган. Иккинчидан, қишлоқ советлари билан юқори органлар ўртасида муносабатлар жуда муаммоли эди. Кўп ҳолларда уларнинг эътирозлари ва манфаатлари инобатга олинмади. Кўпгина қишлоқ совети раислари рус тилини билмаганлиги сабабли юқори органларнинг буйруқларини тушунмас ва улар билан ёзишмалар олиб боролмас эди. Бу омилларнинг барчаси Ўрта Осиёда ва Қозоғистонда совет ҳокимиятига қарши курашни кучайтирди. Кураш шакли: ғоявий (мафкуравий), митинг, намойиш, оммавий қўзғолон ва қуроли ҳаракат сифатида намоён бўлади.

Бўстонлиқ қўзғолони. Қозоғистон АССРда ҳам коллективлаштириш сиёсатига қарши бир нечта округларида қўзғолонлар юзага келди. Шулардан бири Сирдарё округи Бўстонлиқ районида 1929 йил сентябр – октябр ойларидаги қуроли қўзғолон эди. Бўстонлиқ райони

худуди Ўзбекистон, Қозоғистон ва Қирғизистон Республикалари чегаралари кесишган мураккаб жой бўлиб, у асосан тоғлик ҳудуд ҳисобланган. Ҳудуд аҳолиси лалми деҳқончилик (боғдорчилик) ва чорвачилик билан шуғулланган.

Бўстонлик кўзғолонининг сабаблари:

1) Сирдарё округининг Бўстонлик районига 44 минг пуд кўшимча дон тайёрлаш бўйича жўнатилган режаси;

2) Бўстонлик райони ташкилотлари ўз ташаббуси билан режани яна 30 минг пудга оширгани;

3) дон харид қилиш кампанияси даврида экинлари бўлмаган камбағалларнинг деҳқон хўжаликларидан ҳам дон талаб қилинган ҳолатлар бўлганлиги;

4) Бутунроссия Марказий Ижроия Кўмитасининг давлатга дон топшириш бўйича беш баравар жарима тўғрисидаги қонуни бойларга нисбатан қўлланилмаганлиги;

5) солиқ тизимидаги адолатсизликлар;

6) райондаги партия ва совет ташкилотлари томонидан 6 та масжиднинг ёпилиши эди. Шунингдек, Хўжакентдаги масжид мутасаддиларнинг тегишли рухсатсиз ёпилиб, у кооператив дўконига айлантирилди¹²⁰. Райондаги бир нечта қишлоқлар вакиллари йиғилишида кўзғолон бўлган тақдирда биргаликда ҳаракат қилиш режаси муҳокама қилинганда Толиб Мусабоев шундай деди: “Аҳолининг аҳоли кундан-кунга оғирлашмоқда. Солиқ солиниб, номимизни тортиб олишади. Қишда очликдан ўлгандан кўра, бир кунда дарҳол ўлган яхшироқдир”.

1929 йил 26 сентябрда Узум қишлоғидаги камбағал ва ўртаҳол деҳқонлардан 100 киши район ижроия комитетига келиб, давлатга ғалла топшириш режаси қайта кўриб чиқишини талаб қилди. Район ижроия комитети (райисполком) ва район партия комитети (райком) камбағал деҳқонларнинг бу талабларини эътиборсиз қолдирган. Бунинг устига райисполком раиси Ғаюпов Чорвоқ қишлоғи аҳолисига кўпайтирилган ғалла топшириш режаси бажарилишини ўйлаб кўриш учун 2 кун муҳлат берди. Совет ҳокимиятининг зўравонлик сиёсати, маҳаллий партия ва совет амалдорларининг ўзбошимчалиги натижасида қишлоқ аҳолисининг катта қисми кўзғолон кўтаришга мажбур бўлган. Бўстонлик районининг кўплаб қишлоқларини турли ғалаён ва норозиликлар камраб олди.

Айнан ўша куни Пискомда Толиб Мусабоев (миллати – тожик) бошчилигидаги кўзғолончилар совет режимига қарши кураш бошлайди. Сижжакда Нуритдин Нажимов (миллати – ўзбек), Хўжакентда Абдурахмон Турсматов (миллати – ўзбек), Узунда Жолдас Нанаев (миллати – қозок), Нанайда Мирзаали Мадалимов, Сайфутдин Жиянбоев (миллати – тожик), Боғистонда Усмонали Мадалиев (миллати – тожик), Бурчмуллада Ғаффоров (қишлоқ совети раиси) ва Раимбобо Мадбобоев (солиқ комиссияси раиси) бошчилигида ҳамда бошқа қишлоқларда ҳам деҳқонлар совет ҳокимиятига қарши қуролли чиқишларни амалга оширилди¹²¹. 29 сентябрда бир нечта қишлоқларни қўлга киритиб, район маркази бўлган Хўжакентни ҳам эгаллашди. 30 сентябрда қуролланган кўзғолончилар 100 нафар, 200 нафари эса қуролсиз эди.

Кўзғолонни бостиришда совет ҳокимияти томонидан Тошкентдан юборилган ҳарбий кучлар, яъни Ўрта Осиё бирлашган ҳарбий мактаби курсантлари эскадрони асосий ролни ўйнайди. Сўнгра уларга ёрдамга Тошкентдан Қирғиз миллий кавалерия дивизиони ҳам жўнатилади. Шунингдек, Бўстонлик районидаги кўзғолонни бостиришда Чимкентдан юборилган коммунистларнинг 2 та отряди ҳам фаол қатнашди. Ҳарбийлар ва чекистлар томонидан 95 киши (улардан 10 киши жангда) асирга олинди. Уларнинг бир қисми кейинчалик озод қилинди¹²².

¹²⁰ “Совершенно секретно”: Лубянка – Сталину о положении в стране (1922-1934 гг.). Т.7. 1929 г. – Москва, 2004. – С. 449-450; Алланиязов Т.К., Таукенов А.С. Последний рубеж защитников номадизма. История вооруженных выступлений и повстанческих движений в Казахстане (1929-1931 годы). – Алматы: “OST-XXI век”, 2009. – С. 275.

¹²¹ Алланиязов Т., Таукенов А. Последний рубеж защитников номадизма. – С. 276 – 277.

¹²² РГАСПИ, 62-фонд, 2-рўйхат, 1811-иш, 229-варақ.

Қозоғистон ОГПУ Мухтор вакиллиги ҳузуридаги тройка қарори билан 1930-1933 йилларда Бўстонлик районидаги кўзғолончилар ҳаракатида фаол қатнашган 45 нафар киши жиноий жавобгарликка тортилди. Улардан 2 нафари отишга, 36 нафари 1 йилдан 10 йилгача муддатга, 7 нафари 3 йилдан 5 йилгача муддатга ахлоқ тузатиш-меҳнат лагерларига камок жазосига ҳукм қилинди¹²³.

Сузоқ кўзғолони. 1930 йил 7 февралда бошланган Сирдарё округининг Сузоқ районидаги кўзғолон бошқаларидан фарқли ўларок, нисбатан уюшган, кенгроқ қамровли ва аҳолининг барча тоифаларини ўзида қамраб олганлиги билан ажралиб туради. Сузоқ ва унга қўшни районлар аҳолисининг асосий қисми чорвадор хўжаликлар бўлган. Кўзғолоннинг сабаби аҳолининг мажбурий меҳнатга сафарбар этилиши, кўплаб тўлов ва мажбуриятлар ва бой, кулоқ сифатида мол-мулкларининг мусодара қилиниши эди¹²⁴.

Кўзғолонга икки ой давомида тайёргарлик кўрилган. Кўзғолон раҳбари собиқ оқсокол Султонбек Шолаков (Султанбек Шолаков) эди. Султонбек Шолаков шу пайтда 50 ёшда, киёфаси қалмиқларга хос, ёноқ суяклари кенг, бурни ясси, қошлари қора, олдинги 2 тишлари йўқ, ўртача баландликдан юқори, қадди-қомати тик ҳолда эди¹²⁵. Гоявий ва ташкилий жиҳатдан муҳим рол ўйнаган раҳбар эса табиб Асадулла Иброҳим эди. У Эрон фуқароси, миллати форс, ўзини эса афғон сифатида кўрсатган. Асадулла Иброҳим 1918 йилда инглизлар томонидан Тошкентга юборилган, 1920 йилдан Сузоқда яшаган. Айнан унинг ёрдами билан совет ҳокимиятига қарши кўзғолон ташкиллаштирилган. Аҳамиятли жиҳати шундаки, кўзғолонга тайёргарликда район милиция таркибининг катта қисми фаол иштирок этган¹²⁶. Кўзғолончилар оқ байроқлар кўтариб қўлларидан оқ лента ва Қуръондан сўз ёзилган бош кийимларда “Йўқолсин совет ҳокимияти”, “Яшасин хон ҳокимияти”, “Дин учун муқаддас кураш”, “Яшасин Қозоғистон ҳукумати” шиорлари билан чиқишди.

7 февралда бошланган кўзғолонда аҳолининг катта қисми иштирок этиб, оддий меҳнат қуроллари билан қуролланган ҳолда совет ишчилари, партия ходимларига ҳужумлар уюштириб, ҳужжатларни йўқ қилди. Кўзғолончилар томонидан район ижроия комитети (РИК) раиси, район партия комитети котиби, халқ судяси ва бошқа лавозимлардаги 24 нафари ўлдирилди. 15 нафар коммунист ва совет ишчилари асир сифатида қўлга олинган. Олдин бой, кулоқ сифатида камокқа олинган нуфузли кишилар озод қилинди. Султонбек Шолаков бошчилигида Сузоқ мустақил хонлик деб эълон қилинди¹²⁷. Унинг ёрдамчиси Асадулла Иброҳим, ҳарбий вазир – Мирза Аҳмет Баскиев (Мирза-Аҳмет Баскиев), Озиқ-овқат вазири – Мустафо Аҳмедов, хоннинг маслаҳатчиси – Қора Дўстманбоев, хоннинг шахсий қўриқчиси қилиб – Дўсжон Атамишев тайинланди¹²⁸. Туркистонни эгаллаш учун тайёргарлик бошланиб, ҳужум режаси тузилди. 18 дан 35 ёшгача бўлган аҳолини сафарбар қилиш эълон қилинди ва ҳунармандлар томонидан қурол-яроғлар тайёрланди. С.Шулаков кўзғолон штабини ва 20 нафар нуфузли кишидан иборат хон кенгашини тузди. Давлат томонидан аҳолидан мусодара қилинган барча мол-мулк тортиб олиниб, эгаларига қайтарилди. Кўзғолончилар коммунистларни калтаклашди, айримларини намоз ўқишга ва оқ байроқ билан кишлоқ бўйлаб юришга мажбур қилишди. Масжид тепасида оқ байроқлар осиб қўйилиб, митингларда аҳоли ислом динини ҳимоя қилишга ва муқаддас уруш бошлашга даъват этилди¹²⁹.

Қизил армия қисмлари ва кўзғолончилар ўртасида 16 февралда кечган жангларда С.Шулаков ўлдирилиб, Сузоқ қўлга олинди. Жангларда 316 нафар кўзғолончи ўлдирилди, 7 нафари яраланди, 276 нафари қўлга олинди. Кўзғолонда қатнашгани учун ОГПУ томонидан

¹²³ Алланиязов Т., Таукенов А. Последний рубеж защитников номадизма. – С. 280.

¹²⁴ Алланиязов Т.К., Таукенов А.С. Последний рубеж защитников номадизма. – С. 280-281.

¹²⁵ РГВА, 25895-фонд, 1-рўйхат, 876-иш, 101-варақ.

¹²⁶ Алланиязов Т.К., Таукенов А.С. Последний рубеж защитников номадизма. – С. 282-283.

¹²⁷ РГВА, 25895-фонд, 1-рўйхат, 876-иш, 103-варақ; Алланиязов Т.К., Таукенов А.С. Последний рубеж защитников номадизма. – С. 282-283.

¹²⁸ РГВА, 25895-фонд, 1-рўйхат, 876-иш, 101-варақ.

¹²⁹ Алланиязов Т.К., Таукенов А.С. Последний рубеж защитников номадизма. – С. 282-283.

311 нафар киши жиноий жавобгарликка тортилди, улардан 88 нафари ўлим жазосига ҳукм қилинди¹³⁰.

Қорақалпоғистондаги ҳарбий ҳаракатлар. Қорақалпоғистон автоном областида совет режимига қарши кўтарилган кўзғолонлар ичида 1929 йил сентябр – октябрда бўлган Тахтақўпирдаги қуроли чикиш энг асосийси ҳисобланади. Кўзғолонни тайёрлашда Абдужалил Махсум Исматуллаев, Қодир Қози Давлетназаров, Борлиқбой Нурумов, Убби ва Ажим Ибрагимов, Хожахмет Эрназаров, Аскар Урумбоев ва бошқалар муҳим рол ўйнади. ОГПУнинг Қорақалпоқ област бўлими ходимлари томонидан 18–21 сентябрда “Чимбой аксилинқилобий ташкилоти” аъзоларидан кўзда тутилган 44 кишидан 35 нафари камокқа олинган, озодликда қолган кўзғолоннинг бошқа 9 нафар раҳбари (Абдужалил Махсум Исматуллаев, Қодир Қози Давлетназаров, Борлиқбой Нурумов ва б.) атайлаб қўлга олинмади. Хужжатларда келтирилишича, кўзғолонга умумий раҳбарлик қилиш Абдужалил Махсум Ибрагимовга юклатилди ва у хон қилиб сайланди¹³¹.

Чимбой ва Тахтақўпир туманлари овулларидаги 60 нафар киши (уларнинг фақат ярми ўт очар қуроли билан қуролиланган эди) совет режимига қарши қуроли кўзғолон кўтарди. Кўзғолончиларнинг асосий қисми қорақалпоқлар бўлган, шунингдек, иккитадан ўзбек, туркман ва қозоқлар ҳам бор эди. Кўзғолон 27 сентябрда Тахтақўпирда бошланган, унга бозор майдонида бўлган 150 нафар деҳқонлар ҳам қўшилди. Кўзғолончилар томонидан Тахтақўпирдаги совет ва партия идоралари вайрон қилинди, фаоллар ўлдирилди. Кўзғолончилар билан совет ҳокимиятининг ҳарбий кучлари ўртасида қуроли тўқнашувлар бўлди¹³².

1929 йил 28 сентябрда ВКП(б) Қорақалпоғистон област комитети Чимбой ва Тахтақўпирдаги воқеалар муносабати билан пойтахт Тўрткўлда фавқулодда ҳолат эълон қилди¹³³.

Тахтақўпир иши юзасидан 41 нафари жиноий жавобгарликка тортилди. Қозоғистон АССР Олий суди сайёр сессиясининг қарори билан улардан 16 нафари энг юқори жазо – отишга ҳукм қилинди, қолганлар эса турли муддатга озодликдан маҳрум этилди. Шунингдек, ОГПУ Фавқулодда вакили ўринбосари Алшанский бошчилигида тройканинг 1929 йил 3 декабрда бўлган йиғилиши қарорига кўра, “Марказий иш” бўйича “Чимбой аксилинқилобий ташкилоти”нинг 36 нафар аъзоси мол-мулки мусодара қилинган ҳолда отиб ўлдиришга, 2 нафари 5 йил муддатга ва 11 нафари 2 йил муддатга концлагерга мол-мулкидан маҳрум қилинган ҳолда жазони ўташга ҳукм қилинди¹³⁴.

Хуллас, Ўрта Осиё ва Қозоғистонда совет ҳокимияти томонидан амалга оширилган аграр ўзгаришлар аҳолининг мулкдор қатламларини тугатди, хусусий мулкни чеклади. Бу анъанавий ҳаёт тарзи ва қишлоқлардаги бошқарув тартибларини кескин ўзгартириб юборди. Илгари аҳоли орасида катта таъсирга эга бўлган қатламларнинг жамиятдаги роли чекланди. Колхозга аъзо бўлмаган кишилар ва ҳаттоки аъзо бўлган кишиларнинг ҳам ижтимоий келиб чикиши (қулоқ, диндор, табиб, амир ва хон амалдори, савдогар, собиқ кўрбоши ва уларнинг йигитлари) нуқтаи назаридан ёндашилиб турли жазоларга маҳкум этилди. Мажбурий суратда амалга оширилган коллективлаштириш сиёсати қишлоқ хўжалигининг ҳам ўсишини таъминламади. Аксинча, кўп жиҳатдан орқага кета бошлади. Экин майдонлари кенгайган бўлса-да, унумдорлик пасайди. Кучайтирилган пахта монополияси ғалла майдонларининг кескин камайишига, чорвачилик соҳасининг ҳам катта зарар кўришига олиб келди. Бу ҳолат аҳолининг ижтимоий турмушини оғир ҳолатга тушишига ва озиқ-овқат муаммоси кучайишига сабаб бўлди. Мазкур жараёнлар дастлаб аҳолининг мулкдор ва катта нуфузга эга

¹³⁰ Алланиязов Т.К., Таукенов А.С. Последний рубеж защитников номадизма. – С. 287.

¹³¹ Қорақалпоғистон Республикаси Жоқарғи Кенгес архиви, 1-фонд, 2-рўйхат, 664-иш, 112-варақ.

¹³² Алланиязов Т. “Контрреволюция” в Казахстане: Чимбайский вариант. – Алматы: Фонд “XXI век”, 1999. – С.183.

¹³³ Ражабов Қ., Қандов Б., Ражабова С. Ўзбекистон тарихининг муҳим саналари. 6-нашр. – Тошкент: Ўзбекистон, 2015. – Б. 200.

¹³⁴ Алланиязов Т., Таукенов А. Последний рубеж защитников номадизма. – С. 274.

бўлган қатламлари орасида, сўнгра эса совет бошқарувидаги буйруқбозлик, мажбурийлик ва адолатсизликлар аҳолининг ўртаҳол, камбағал тоифалари орасида ҳам кескин норозиликларни келтириб чиқарди. Буларнинг барчаси совет ҳокимиятига қарши курашнинг кучайишига таъсир кўрсатди. Кураш кўламининг пасайишига қатағон ва сургун сиёсати орқали эришилди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Алланиязов Т. “Контрреволюция” в Казахстане: Чимбайский вариант. – Алматы: Фонд “XXI век”, 1999. – С.183.
2. Алланиязов Т.К., Таукенов А.С. Последний рубеж защитников номадизма. История вооруженных выступлений и повстанческих движений в Казахстане (1929-1931 годы). – Алматы: “ОСТ-XXI век”, 2009. – 424 с.
3. Ражабов Қ., Қандов Б., Ражабова С. Ўзбекистон тарихининг муҳим саналари. 6-нашр. – Тошкент: Ўзбекистон, 2015. – Б. 200.
4. РГАСПИ, 62-фонд, 2-рўйхат, 1811-иш, 229-варақ.
5. РГВА, 25895-фонд, 1-рўйхат, 876-иш, 101-варақ.
6. РГВА, 25895-фонд, 1-рўйхат, 876-иш, 103-варақ.
7. “Совершенно секретно”: Лубянка – Сталину о положении в стране (1922-1934 гг.). Сборник документов. Т.7. 1929 г. –Москва, 2004. – С. 449-450.
8. Қорақалпоғистон Республикаси Жоқарғи Кенгес архиви, 1-фонд, 2-рўйхат, 664-иш, 112-варақ.
9. Kattakulovna, T. S., Khudoiberdievich, T. B., Evatovich, R. A., Norkulovich, J. B., & Buriniyozovna, E. S. Increasing protection of the rights and interests of youth in Uzbekistan.[Electronic Resource]. URL: <https://philosophicalreadings.org/2021-13-4/>(date of access: 15.06. 2022).
10. Turabova K. K., Turabova S. K. THE ROLE OF SCIENTIFIC DISCUSSION IN THE FORMATION OF SCIENTIFIC AND CREATIVE ABILITIES AND PROFESSIONAL SKILLS //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS. – 2021. – Т. 2. – №. 06. – С. 167-170.
11. Рўзибоев, Дилшод Аъзам Ўғли (2022). XX АСРНИНГ БИРИНЧИ ЯРМИГАЧА БЎЛГАН ДАВРДА ЎЗБЕКИСТОНДА ЧОРВАЧИЛИКНИНГ АҲВОЛИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (3), 943-952.
12. Рўзибоев, Д. А. (2021, November). 1946-1953 ЙИЛЛАРДА ЎЗБЕКИСТОНДА ЧОРВАЧИЛИК ХЎЖАЛИГИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР ВА УЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ. In International journal of conference series on education and social sciences (Online) (Vol. 1, No. 2).
13. Ruziboev Dilshod A'Zam Ugli (2021). TOURISM POWER OF UZBEKISTAN. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1 (5), 215-222.
14. Rustamov, R. R., & Elboyeva, S. B. R. (2020). THE EVOLUTION OF THE SYSTEM OF SPIRITUAL PROPAGANDA. Theoretical & Applied Science, (10), 218-221.
15. Чориев, С.А. , & Рустамов, Р.Р. (2022). ДУНЁ ТАРҒИБОТ СИСТЕМАСИ ЭВОЛЮЦИЯСИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (5-2), 48-59.
16. Mamasaliyev, Mirzoulug‘ Mirsaidovich (2022). AMIR TEMUR DAVRIDA MARKAZLASHGAN BOSHQARUV TIZIMINING SHAKLLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (5-2), 1120-1129. doi: 10.24412/2181-1784-2022-5-2-1120-1129
17. Мамасалиев М. М. ЭПОХА ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ АМИРА ТЕМУРА: ФИЛОСОФСКИЕ И ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ //РАЗВИТИЕ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ДОСТИЖЕНИЯ И ИННОВАЦИИ. – 2022. – С. 161-165.

